

Білінська Л. П.

*Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

КОНОТАТИВНО МАРКОВАНІ МІКРОТОПОНІМИ ПОКУТТЯ

Проблему номінації об'єктів на апелятивному й онімному рівні вже тривалий час трактують як одну з найактуальніших у сучасному мовознавстві загалом та ономастиці зокрема. Семантика власних назв, на відміну від загальних, не має понятійного вираження, проте у найменнях віддзеркалюється взаємодія мови, суспільства та культури. Лінгвісти [1 – 3] пов'язують складність її розв'язання з тим, що сам процес номінації є по суті вінцем мислення, психічної та мовленнєвої діяльності людини. Мова, як відомо, є виразником менталітету та соціокультурних особливостей нації, народу, «скарбницею їх національної культури» [цит. за 7, с. 227]. Мова з її унікальними семантичними площинами та спроможністю до високого ступеня символізації є однією з найважливіших ознак національної автентичності соціуму, для культури якого символ – концептуально значуща лінгвокультурологічна одиниця [6, с. 97]. У процесі номінації різних реалій маніфестуються загальні та специфічні для різних народів та етносів риси духовної й матеріальної культури.

Д. Бучко зазначає, що принцип номінації як основний напрям ходу думки, за яким здійснюється називання конкретного об'єкта, реалізується через відповідні способи, мотиви та засоби називання [2, с. 41]. На думку ученого, принципи номінації заселених пунктів і незаселених об'єктів принципово відрізняються через абсолютно різну суть самих номінованих реалій – якщо перші створено за безпосередньою участю людей, то другі – самою природою і вони не залежать безпосередньо від людини. Сам дослідник присвятив вивченню принципів номінації населених пунктів низку праць; для мікротопонімії ж на сьогодні лише Р. Мрузек виокремив 5 семантичних детермінантів: топографічну, культурну, посесивну, метафоричну, ситуативно-обставинну мотивацію [9, с. 135–146].

Мікротопоніми – складова частина онімного простору, що твориться певними етносами у конкретний період їх існування на певній території. Як найменування місцевих реалій, вони побутують у конкретній комунікативній спільноті, не є настільки ж відомими, як, наприклад, ойконіми, зберігають вмотивованість, є етимологічно прозорими. Завдяки «неформальному» характеру ці оніми не були ліквідовані з ідейно-політичних міркувань, замінені на нові, утворені з використанням ідеологем; вони і далі вживаються

конкретними мовцями, будучи вербальними пам'ятками культури і духовності нашого народу.

Мікротопоніми, тобто назви порівняно незаселених географічних реалій, – це найменування полів, лісів, урочищ, пасовищ і под., які виконують важливу роль у житті місцевої комунікативної спільноти. Іменуючи певну реалію, люди виокремлюють її з-поміж інших, при цьому у найменуваннях віддзеркалюється рівень суспільної свідомості та культури таких номінаторів. Д. Бучко зазначає, що важливе місце у процесі номінації відіграють такі фактори: «1) потреба надавання конкретному об'єкту саме власної назви, 2) суспільно-економічні та політичні чинники, які сприяють чи перешкоджають такому процесу номінації» [3, с. 408]. Важливу роль відіграють і соціальні умови, у яких відбувається цей процес.

Праці лінгвістів останніх років засвідчують зацікавленість та зосередженість науковців на широкому спектрі лінгвокультурознавчих питань, серед яких є і проблема дослідження культурної конотації. При вивченні топонімії лінгвісти також торкаються питання функціонування конотативних топонімів [4, с. 14], які займають окреме місце у системі топонімоутворення, аналізуючи їх у лінгвокультурологічному аспекті. «Семантичні конотації створюють асоціативно-образне, символічне, культурно-історичне тло слова, виражаючи національну специфіку мови» [5, с. 279]. Зважаючи на те, що розвиток конотацій визначається передусім етнічною самосвідомістю, учені говорять про національну специфіку таких онімів.

У досліджуваному регіоні побутують конотативно марковані мікротопоніми (33 одиниці), що вживаються у певній комунікативній спільноті під впливом різних чинників. Кожна така назва – це віддзеркалення, нерідко з відтінком іронії, характерних рис, історії або ж сучасного стану саме цього об'єкта. На Покутті зафіксовано такі мікротопоніми: *ч. с. Абисинє* (Глушк. Гор.), *окол. Америка* (Тисмен.), *ч. с. Босня* (Вов. Сн.), *ч. с. Варшава* (Рудн. Сн.), *ч. с. Вінніпег* (Рус. Сн.), *с. Герцеговина* (Бал. Сн.), *ч. с. Канада* (Марк., Рунг., Тур. Кол.), *ч. с. Корея* (Товм. Кол.), (Торг. Гор.), *ч. с. Кубань* (Підгір'я Бог.), *ч. с. Сибір* (Семак. Гор.), *нас. Тайвань* (Ів. Бог.), *п. Хабарівський Край* (Пот. Сн.), *ч. с. Чехія* (Сіл. Тисм.). Для найменування об'єктів були вибрані добре відомі топоніми, які через певну характерну ознаку позначуваного об'єкта наповнилися додатковою семантикою, на місцевому ґрунті розвиваються і функціонують, набуваючи нових оригінальних значень. Такі назви засвідчують акумулюючи здатність мовних одиниць ставати відображенням національного світовідчуття етносу, його історії, культури, мислення.

На нашу думку, аналіз таких онімів дозволить визначити загальну специфіку використання та функціонування конотативних топонімів, спільні

мотиваційні групи аналізованих назв та особливості зв'язку та взаємодії мови (внутрішній фактор) та культури (зовнішній фактор). В. Канна зазначає, що наявність конотативної топонімії у досліджуваних мовах і майже повна тотожність використання цієї категорії лексики в них є ще одним підтвердженням того, що у цьому випадку можна говорити про ономастичну універсалію [4, с. 14].

Це також підтверджує міркування учених про те, що топоніми України є цінним джерелом для реконструкції давніх етнокультурних конотацій, зумовлених відповідними уявленнями різних етносів про матеріальну й духовну культуру у відповідні періоди розвитку мови, тобто живим дзеркалом історії українського народу [5, с. 59].

Література:

1. Бучко Д. Г. Апелятивна і пропріальна номінації. *Слово і доля. Збірник на пошану Уляни Єдлінської*. Львів: Інститут українознавства НАНУ, 2005. С. 261–269.
2. Бучко Д. Г. Основні принципи і способи номінації поселень у Галицькій землі (за даними реєстру поселень 1670 р.). *Українська мова*. №4. 2009. С. 41–51.
3. Бучко Г., Бучко Д. Історична та сучасна українська ономастика: Вибрані праці. Чернівці: Букрек, 2013. 456 с.
4. Канна В. Ю. Структура, функції та лексикографія конотативної топонімії [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук 10.02.15. Донецький національний ун-т. Донецьк, 2009. 17 с.
5. Лучик В. В. Етнокультурні конотації в топонімії України. *Магістеріум*. 2016. Вип. 62 : Мовознавчі студії. С. 55-60.
6. Решетняк О. О. До питання аналізу символічних значень біблійних онімів в українській лінгвокультурі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*. 2018. 2(64). С. 97–99.
7. Шовкопляс Ю. О. Культурна конотація розмовних одиниць в американському варіанті англійської мови. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського, серія «Філологія. Журналістика»*. 2021. Т. 32. № 71. С. 227-232. URL: http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/1_2021/part_2/42.pdf. (Index Copernicus).
8. Mrózek Robert. System mikrotopinimiczny Śląska Cieszyńskiego XVIII wieku / R. Mrózek – [Katowice]: Uniwersytet Śląska Katowice, 1990. – 223 s.